

Asia: VN/35482/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle uudeksi Ahvenanmaan itsehallintolaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunnonantaja pitää Ahvenanmaan itsehallintolain kokonaisuudistusta lähtökohtaisesti perusteltuna ja tarpeellisena. Nykyinen itsehallintolaki on ollut voimassa vuodesta 1991 lähtien, ja toimintaympäristö sekä valtiosääntöinen sääntely-ympäristö ovat muuttuneet merkittävästi tämän jälkeen. Uudistuksen tavoite selkeyttää itsehallintolain suhdetta perustuslakiin sekä päivittää sääntelyä nykyisiä hallinnollisia ja oikeudellisia tarpeita vastaavaksi on kannatettava.

Lausunnonantaja pitää myönteisenä sitä, että valmistelu on toteutettu laajassa yhteistyössä valtakunnan ja Ahvenanmaan välillä. Pitkä valmisteluaika sekä useat aiemmat selvitykset ja lausuntokierrokset osoittavat pyrkimystä löytää ratkaisu, joka olisi hyväksyttävä sekä valtakunnan että Ahvenanmaan näkökulmasta. Samalla on kuitenkin todettava, että pitkä valmisteluprosessi voi myös vaikeuttaa kokonaisuuden selkeyttä ja johtaa kompromissiluonteisiin ratkaisuihin, joiden käytännön vaikutukset jäävät osittain avoimiksi.

Esityksen tavoitteena todetaan olevan itsehallinnon nykyisen aseman säilyttäminen valtiojärjestyksessä. Samalla ehdotetaan kuitenkin useita muutoksia maakunnan ja valtakunnan väliseen lainsäädäntövallan jakoon. Lausunnonantajan näkemyksen mukaan tältä osin olisi hyödyllistä tarkentaa:

missä määrin ehdotetut muutokset ovat teknisluonteisia,

ja missä määrin ne tosiasiallisesti muuttavat toimivaltasuhteita valtakunnan ja Ahvenanmaan välillä.

Lakiehdotuksessa pyritään selkeyttämään itsehallintolain suhdetta perustuslakiin lisäämällä lakiin eräitä perustuslain säännöksiä itsehallintoon soveltuvin mukautuksin. Lausunnonantaja pitää tavoitetta oikeusvarmuuden kannalta perusteltuna. Samalla jää kuitenkin osittain avoimeksi:

missä tilanteissa sovelletaan ensisijaisesti itsehallintolakia,
missä tilanteissa perustuslain yleisiä säännöksiä,
sekä miten mahdolliset tulkintatilanteet ratkaistaan käytännössä.

Lisäksi olisi hyödyllistä arvioida tarkemmin, voiko perustuslain säännösten sisällyttäminen itsehallintolakiin lisätä tulkinnallista päällekkäisyyttä tai vaikeuttaa sääntelyn systematiikkaa pitkällä aikavälillä.

Lausunnonantaja pitää tärkeänä, että lainsäädäntövallan jako valtakunnan ja maakunnan välillä säilyy mahdollisimman selkeänä ja ennakoitavana. Toimivallan rajojen epäselvyys voi käytännössä johtaa:

lisääntyneisiin toimivaltakiistoihin,
pidempiin lainsäädäntöprosesseihin,
sekä oikeudelliseen epävarmuuteen.

Eryteisesti olisi hyödyllistä tarkentaa:

millä perusteilla uusia toimivaltamuutoksia arvioidaan,
sekä miten mahdolliset ristiriitatilanteet ratkaistaan ilman raskaita institutionaalisia menettelyjä.

Lausunnonantaja pitää myös tärkeänä, että uudistuksen vaikutuksia arvioidaan hallinnollisen tehokkuuden näkökulmasta. Vaikka tavoitteena on itsehallintojärjestelmän kehittäminen, olisi hyödyllistä arvioida tarkemmin:

lisääkö uusi sääntely hallinnollista monimutkaisuutta,
syntykö uusia menettelyllisiä vaiheita,

sekä miten uudistus vaikuttaa viranomaisten käytännön yhteistyöhön.

Esityksessä korostetaan valtakunnan ja Ahvenanmaan välistä yhteistyötä ja vuoropuhelua. Lausunnonantaja pitää tätä keskeisenä edellytyksenä itsehallintojärjestelmän toimivuudelle myös jatkossa. Samalla olisi kuitenkin hyödyllistä selventää:

miten yhteistyö- ja neuvottelumenettelyt toimivat käytännössä mahdollisissa erimielisyystilanteissa, sekä missä määrin menettelyt perustuvat oikeudellisesti sitoviin velvoitteisiin tai poliittiseen yhteistyöhön.

Lausunnonantaja pitää perusteltuna sitä, että lain voimaantulolle on varattu suhteellisen pitkä siirtymäaika vuoteen 2028 asti. Tämä mahdollistaa:

viranomaisten valmistautumisen,
mahdollisten täydentävien säädösten valmistelun,
sekä käytännön soveltamiskysymysten arvioinnin ennen voimaantuloa.

Yhteenvedona lausunnonantaja pitää itsehallintolain uudistamista tarpeellisenä ja yleisiä tavoitteita kannatettavina. Jatkovalmistelussa olisi kuitenkin perusteltua:

täsmentää toimivallan jaon käytännön vaikutuksia,
selkeyttää itsehallintolain ja perustuslain välistä suhdetta,
arvioida tarkemmin hallinnollisia ja oikeudellisia vaikutuksia,
sekä vähentää mahdollisia tulkinnanvaraisuuksia toimivaltakysymyksissä ja yhteistyömenettelyissä.

Anh Tran
YDHV lakitiimi